

TOÀN CẦU HOÁ VỚI VIỆC XÂY DỰNG NỀN KINH TẾ ĐỘC LẬP, TỰ CHỦ

● NGUYỄN THỊ THU HOÀI

TÓM TẮT:

Quá trình hội nhập kinh tế quốc tế trong những năm qua đã thu được nhiều kết quả tích cực, góp phần quan trọng thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội của nước ta. Tuy nhiên, bên cạnh những thuận lợi mà chúng ta đã tận dụng được thông qua việc tham gia vào xu thế toàn cầu hóa, nền kinh tế nước ta cũng phải đối mặt với không ít khó khăn, do tác động tiêu cực của quá trình toàn cầu hóa. Tác động có tính 2 mặt của toàn cầu hóa thể hiện cả trong quá trình xây dựng và duy trì nền kinh tế độc lập tự chủ của nước ta. Do đó, ở bài viết này, tác giả tập trung phân tích toàn cầu hóa với việc xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ.

Từ khóa: Toàn cầu hóa, nền kinh tế độc lập, tự chủ.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh toàn cầu hóa (kinh tế) xóa bỏ các rào cản đối với sự lưu chuyển tự do của hàng hóa, dịch vụ, vốn, công nghệ và nhân công giữa các nước, làm cho các thị trường quốc gia mất dần biên giới, hình thành những thị trường khu vực chung và tiến tới hình thành một thị trường thống nhất trên toàn cầu, hội nhập kinh tế quốc tế trở thành một đòi hỏi không thể né tránh đối với các nước. Tuy nhiên, toàn cầu hóa cũng gây ra nhiều khó khăn, thách thức lớn cho tất cả các nước, nhất là các nước đang phát triển như nước ta, đặc biệt về giữ vững độc lập, tự chủ trong quá trình xây dựng và phát triển kinh tế. Độc lập, tự chủ về kinh tế trước hết và quan trọng nhất là về đường lối, chính sách, luật pháp kinh tế được xây dựng thành hệ thống hoàn chỉnh đặt trên căn bản lợi ích dân tộc hướng vào mục tiêu "dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng, dân chủ, văn minh"; trên cơ sở đó xây dựng nền kinh tế ngày càng hiện đại thích ứng với xu thế toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế, có năng lực cạnh tranh cao, đạt được hiệu quả kinh tế - xã hội ngày càng lớn.

2. Tác động của toàn cầu hoá đối với việc xây dựng nền kinh tế độc lập, tự chủ

2.1. Tác động tích cực

Nền kinh tế độc lập tự chủ theo cách hiểu thông thường và truyền thống là một nền kinh tế phát triển toàn diện, có khả năng tự thỏa mãn những nhu cầu mọi mặt của đời sống xã hội, của an ninh, quốc phòng và quá trình tái sản xuất; không bị lệ thuộc vào bên ngoài cả từ khâu sản xuất đến tiêu thụ sản phẩm, để có thể vận hành một cách bình thường và bảo đảm được nền tảng cho việc duy trì an ninh quốc gia. Một nền kinh tế như vậy nhìn chung chỉ tồn tại trong điều kiện các quốc gia có đầy đủ mọi nguồn tài nguyên thiên nhiên, điều kiện địa lý, khí hậu lý tưởng, quy mô thị trường quốc gia đủ lớn, trình độ phát triển cao về khoa học - công nghệ và không cần phải có quan hệ kinh tế với nhau mà vẫn có thể tự tồn tại, phát triển được. Ngày nay, khi toàn cầu hóa đã phát triển ở mức cao, các thị trường quốc gia đã và đang tiếp tục mất đi những hàng rào ngăn cách quan trọng để từ đó tạo điều kiện hình thành thị trường thống nhất trên phạm vi các khu vực và toàn cầu, thì các

luồng lưu chuyển khổng lồ về hàng hóa, dịch vụ, thông tin, vốn, công nghệ, nhân công và các mạng lưới công ty đa quốc gia rộng khắp toàn cầu đã gắn kết các quốc gia lại với nhau, làm cho chúng lệ thuộc vào nhau trong cả quá trình sản xuất lẫn quá trình tiêu thụ sản phẩm. Toàn cầu hóa càng phát triển thì sự tương tác, tùy thuộc lẫn nhau giữa các nước càng tăng. Không hoảng kinh tởm hay những chấn động kinh tế, tài chính xảy ra ở một nền kinh tế nào đó đều có tác động đến các nền kinh tế mà nó có quan hệ. Mức độ ảnh hưởng nhiều hay ít tùy thuộc vào quy mô của nền kinh tế đó và sức nặng của nó trong quan hệ với các nền kinh tế khác.

Toàn cầu hóa tạo động lực để nâng cao hiệu quả và năng lực cạnh tranh của nền kinh tế và các doanh nghiệp. Quá trình này buộc chúng ta phải đổi mới với sự cạnh tranh ngày càng tăng của các nước và giữa các doanh nghiệp cả trong nước lẫn ngoài nước. Sự cạnh tranh như vậy là động lực thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu kinh tế, thúc đẩy các doanh nghiệp luôn đổi mới và hoàn thiện về mọi mặt để tăng tính hiệu quả và năng lực cạnh tranh của toàn bộ nền kinh tế và của các doanh nghiệp.

Toàn cầu hóa tạo cơ hội để chúng ta tiếp cận, huy động các nguồn vốn, FDI, các công nghệ mới, chất xám và kỹ năng cao cấp từ bên ngoài để phát triển các ngành, lĩnh vực kinh tế cần thiết cho việc duy trì kinh tế độc lập tự chủ, nâng cao năng lực cạnh tranh của nền kinh tế và các doanh nghiệp. Toàn cầu hóa tạo điều kiện để mở rộng, đa dạng hóa thị trường quốc tế và đối tác quốc tế, tránh bị lệ thuộc tập trung vào một số thị trường và đối tác nước ngoài, giữ độ an toàn cao hơn cho nền kinh tế; tạo cơ hội để tăng cường xuất khẩu và tích lũy, nâng nguồn dự trữ quốc gia, tạo khả năng ứng phó cao hơn đối với các biến cố về tài chính có thể xảy ra, hạn chế việc phải xin viện trợ bên ngoài. Quá trình toàn cầu hóa cũng tạo động lực thúc đẩy chúng ta phải cải cách hệ thống tài chính - ngân hàng, lành mạnh hóa nền tài chính quốc gia, tạo điều kiện để phát triển kinh tế và từ đó hạn chế bớt nguy cơ bị lệ thuộc vào bên ngoài về tài chính.

Dưới tác động của toàn cầu hóa, các công nghệ thông tin mới ra đời đã làm cho việc truyền tải thông tin không những có chất lượng tốt, diện phủ rộng, nhanh chóng linh hoạt, an toàn đáng tin cậy, với rất nhiều hình thức và chức năng mới (như máy

fax, điện thoại di động, truyền hình kỹ thuật số, truyền hình vệ tinh...), mà còn không ngừng được đổi mới với tốc độ rất nhanh. Cho đến ngày nay, cuộc cách mạng về thông tin đã và đang là đòn bẩy cho nhiều ngành công nghiệp, dịch vụ phát triển như công nghiệp thông tin, dịch vụ du lịch, dịch vụ tài chính ngân hàng, bảo hiểm xuyên quốc gia... Từ đó, đẩy mạnh sự hình thành nên mạng lưới kinh tế toàn cầu, thúc đẩy kinh tế giữa các quốc gia không chỉ phạm vi các nước phát triển mà còn ở các quốc gia đang và kém phát triển. Điều này được thể hiện qua sự phát triển và lớn mạnh của các tổ chức kinh tế (WTO, WHO, ASEAN...), các định chế tài chính quốc tế (IMF, WB,...), các TNCs tạo điều kiện cho các nước đi sau có cơ hội xây dựng và phát triển nền kinh tế.

Hiện nay, vấn đề thiếu hụt năng lượng đang là mối quan tâm hàng đầu đối với mọi quốc gia. Tuy vậy, với sự phát triển của khoa học công nghệ với việc tìm tòi ra những phương pháp tiết kiệm năng lượng, khám phá ra những nguồn năng lượng mới đã, đang và sẽ góp phần giải quyết vấn đề này. Đặc biệt, cuộc cách mạng này đã đem đến cho thế giới về thời đại của nguồn năng lượng sạch, và trong đó là năng lượng sinh học. Nguồn năng lượng mới này không chỉ giúp cho con người hoạt động sản xuất kinh doanh mà còn góp phần giảm ô nhiễm môi trường, hạn chế phần nào giảm tác động của biến đổi khí hậu đang là mối đe dọa đối với toàn thế giới.

Toàn cầu hóa tạo cơ hội và điều kiện thuận lợi để nắm bắt thông tin, tri thức mới một cách nhanh chóng, kịp thời và tối đa, từ đó giúp cho việc phân tích, đánh giá tình hình và hoạch định chính sách kinh tế một cách phù hợp, nâng cao năng lực quản lý và hiệu quả của bộ máy nhà nước. Bên cạnh đó, quá trình toàn cầu hóa còn tạo điều kiện để đào tạo, nâng cao trình độ của đội ngũ các nhà khoa học, các nhà quản lý doanh nghiệp và tay nghề chuyên môn của đội ngũ lao động dần dần theo kịp với trình độ chung của thế giới. Chủ động hội nhập trong xu thế toàn cầu hóa sẽ giúp chúng ta tạo dựng được các mối quan hệ quốc tế đan xen ở nhiều cấp độ, tránh bị phân biệt đối xử trong quan hệ kinh tế quốc tế, nâng cao vị thế và tiếng nói của nước ta trong quan hệ với các nước và tổ chức quốc tế, từ đó có điều kiện thuận lợi để bảo vệ lợi ích và độc lập tự chủ của nước ta.

2.2. Tác động tiêu cực

Tham gia tự do hóa thương mại buộc tất cả các nước phải chấp nhận "luật chơi" tự do cạnh tranh, nghĩa là phải mở cửa thị trường, dỡ bỏ các hàng rào thuế quan và phi thuế quan đối với hàng hóa và dịch vụ nước ngoài, loại bỏ các hạn chế đầu tư. Trong điều kiện hầu hết các nền kinh tế của các nước đang phát triển còn đang ở một trình độ thấp kém thì chính sự tự do cạnh tranh này đặt họ trước những thách thức vô cùng to lớn. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, sự phụ thuộc lẫn nhau giữa các quốc gia trên nhiều phương diện, đặc biệt là về kinh tế càng gia tăng, từ đó làm suy giảm hay hạn chế sự độc lập tự chủ về kinh tế của các nước theo quan niệm truyền thống.

Toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế thúc đẩy phân công lao động quốc tế theo hướng mỗi nước tập trung vào các ngành, lĩnh vực họ có ưu thế và hiệu quả kinh tế cao, do vậy, ít chú ý hoặc bỏ rơi hẳn những ngành, lĩnh vực có hiệu quả kinh tế thấp. Sự phát triển của internet và mạng lưới thông tin ngày càng mở rộng làm các nền kinh tế liên kết với nhau ngày càng chặt chẽ. Bất cứ khi nào có những biến động bất lợi về tình hình kinh tế tại một quốc gia thì nó sẽ lan tỏa ra toàn thế giới. Cuộc khủng hoảng kinh tế thế giới năm 2007-2009 là một ví dụ điển hình. Sự quá phụ thuộc vào công nghệ làm cho nền kinh tế thế giới trở nên bị động. Nếu chẳng may có sự hỏng hóc hay phá hủy công nghệ thì nền kinh tế khó có thể vực dậy và phát triển nhanh chóng được, đặc biệt đối với các quốc gia có nền công nghệ lạc hậu.

Mặt khác, toàn cầu hóa làm gia tăng sự lưu chuyển của các nguồn vốn mà chính phủ không dễ dàng kiểm soát được. Nó cũng làm cho những dòng FDI đổ vào các nước ngày càng nhiều hơn. Ngày nay, FDI chủ yếu do các công ty xuyên quốc gia cung cấp; chúng có thế lực hùng mạnh, cắm chân rất trên khắp thế giới. Có không ít bài học lịch sử về sự can thiệp làm khuynh đảo kinh tế và chính trị của nhiều nước bởi các công ty xuyên quốc gia. Hơn nữa, toàn cầu hoá kinh tế đã và đang tạo ra những mâu thuẫn gay gắt giữa các nước đang phát triển với các nước phát triển trong quá trình mở cửa, hội nhập. Không những thế, quá trình toàn cầu hóa kinh tế còn đặt các nước đang phát triển trước thách thức của sự

cạnh tranh quyết liệt. Toàn cầu hóa kinh tế có thể đẩy các nước đang phát triển tới nguy cơ ngày càng lệ thuộc, mất dần tính độc lập tự chủ, từng bước trở thành bãi thải công nghệ cho các nước phát triển, làm cho đất nước tụt hậu ngày càng xa. Những doanh nghiệp của các nước này nếu không nâng cao trình độ về mọi mặt, tăng cường sức cạnh tranh, sẽ có nguy cơ phá sản và bị thôn tính.

3. Một số giải pháp khuyến nghị

Từ thực tiễn quá trình phát triển nền kinh tế đất nước đã cho thấy xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ và chủ động tích cực hội nhập kinh tế quốc tế là hoàn toàn đúng đắn và kịp thời. Khi xem xét việc xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ, không thể tách rời khỏi việc hội nhập kinh tế quốc tế.

Về cơ bản, độc lập tự chủ là một xu thế phát triển của thế giới. Trong điều kiện toàn cầu hóa, hoạt động liên doanh, liên kết rất đa dạng như hiện nay, thì lại càng phải giữ vững tính độc lập tự chủ. Xây dựng nền kinh tế độc lập tự chủ cần bảo đảm độc lập tự chủ vững chắc về chính trị, bảo đảm phát triển bền vững và có hiệu quả ngay cho chính nền kinh tế, cho việc mở cửa, hội nhập kinh tế quốc tế.

Với nhận thức như trên về chiều hướng phát triển và tác động lâu dài của toàn cầu hóa, chúng ta cần có sự đổi mới phù hợp hơn về tư duy kinh tế độc lập tự chủ trong xu thế toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế để xác định đúng đắn các chiến lược phát triển kinh tế - xã hội trung hạn và dài hạn cũng như các chính sách kinh tế cụ thể, đưa đất nước ta tiến nhanh, mạnh và vững chắc trên con đường công nghiệp hóa, hiện đại hóa theo định hướng xã hội chủ nghĩa.

Trong điều kiện thế giới đang biến đổi nhanh theo xu thế toàn cầu hóa, phải hội nhập kinh tế quốc tế theo lộ trình hợp lý nhằm khai thác lợi thế động của từng nước để phát triển nền kinh tế độc lập, tự chủ, từng bước nâng cao vị thế của đất nước trong khu vực và trên thế giới. Trên cơ sở đó, cần lựa chọn ngành, lĩnh vực ưu tiên phát triển trong từng giai đoạn, có chính sách và cơ chế hiệu năng khai thác mọi nguồn lực trong nước và quốc tế để đạt được các mục tiêu kinh tế - xã hội theo hướng tốc độ tăng trưởng cao và có hiệu quả kinh tế - xã hội, phát triển bền vững ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Xem Ban Kinh tế Trung ương (2014): Báo cáo tổng kết một số vấn đề lý luận - thực tiễn qua 30 năm đổi mới (1986-2016) vấn đề "Phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa".
2. Xem Overview of the World Economic Outlook Projections của IMF, tháng 1/2019.
3. Xem Yusuf Ornek Toàn cầu hóa và bản sắc văn hóa. Báo cáo tại Đại hội kinh tế và triết học lần thứ XXI, Istanbul, Thổ Nhĩ Kỳ.
4. Xem Nguyễn Ngọc Thuận: "Việt Nam chủ động và tích cực hội nhập quốc tế về văn hóa trong bối cảnh toàn cầu hóa". Tạp chí Công sản số 901 (11-2017), tr. 25.

Ngày nhận bài: 20/4/2019

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 29/4/2019

Ngày chấp nhận đăng bài: 10/5/2019

Thông tin tác giả:

TS. NGUYỄN THỊ THU HOÀI

Trưởng Đại học Kinh tế, Đại học Quốc gia Hà Nội

THE GLOBALIZATION WITH THE INDEPENDENT AND SELF-RELIANT ECONOMY DEVELOPMENT

● Ph.D. NGUYEN THI THU HOAI

Vietnam National University, Hanoi
University of Economics and Business

ABSTRACT:

The recent international economic integration process of Vietnam has obtained many positive results, contributing significantly to Vietnam's socio-economic development. However, besides advantages of the globalization that Vietnam has taken advantage, Vietnam's economy also faces many difficulties due to the negative impact of the globalization. The globalization brings two-sided impacts on the building and maintaining an independent and self-reliant economy of Vietnam. Hence, this article analyzes the impact of the globalization on developing an independent and self-reliant economy.

Keywords: Globalization, independence, self-reliant.